

GLASILO MUZEJA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

MUZEJSKI VJESNIK

9

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

(Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kutina, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice i Virje)

UREDNIŠTVO

Odgovorni urednik: Franjo Horvatić

Urednik, lektura, korektura: Zorko Marković

Redaktura, tehnički urednik: Marijan Špoljar

Naslovna stranica: Mladen Jakupec

Muzejski vjesnik izlazi jednom godišnje. Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Glasilo solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.
Za sadržaj priloga odgovaraju autori.

Nakladnik

Centar za kulturu, OOUR Muzej grada Koprivnice

ZA NAKLADNIKA

Franjo Horvatić

TISAK

SOUR »PODRAVKA«, OOUR Koprivnička tiskara, 1986.

BROJ 9 – VELJAČA 1986.

GOD. IX

PRIKAZ RAZVOJA ŽENSKOG KOSTIMA 19. STOLJEĆA NA PRIMJERCIMA IZ FUNDUSA GRADSKOG MUZEJA VARAŽDIN

U sastavu Tekstilne zbirke Kulturno-povijesnog odjela Gradskog muzeja Varaždin nalazi se nekoliko vrijednih primjeraka odjeće i pripadajućeg modnog pribora kao i raznih rekvizita koji upotpunjuju sliku odjeće određenog vremena. Među predmetima nema starijih od 18. stoljeća i mlađih od prve polovice 20. stoljeća. Većina ih je pristigla u muzejske depoe prilikom provjetravanja i čišćenja starih obiteljskih skrinja i ormara. Na žalost, nije zabilježeno ime pravih vlasnika tih predmeta, onih koji su ih nosili ili se njima služili. Najčešće nam je poznato ime posljednjeg vlasnika koji je predmet poklonio ili prodao Muzeu.

Ovom prilikom osvrnula bih se na nekoliko primjeraka ženske odjeće datirane u razdoblje 19. stoljeća i na njima bih pokušale prikazati razvoj ženskog kostima u prošlom stoljeću.

Večernja haljina (sl. 1)

Inv. br. GMV 2888 i 2892, dužina haljine: 1400 mm, dužina rukava: 1280 mm. Haljina je izrađena iz svilenog ripsa s uzorkom zlatno-žutih pruga i plavih cvjetica na bijeloj osnovi, visoko podignutog struka, prilično dubokog dekoltea i kratkih nabranih rukava. Uz haljinu je i dodatak: par dugačkih, uskih rukava iz iste tkanine, međusobno povezanih jednostavnom lanenom tkaninom. Rukavi se prema potrebi mogu obući ispod haljine.

Haljina predstavlja primjer prijelaza iz razdoblja empire-a u bidermajer. Kroj je još tipično empirski, dok je uzorak tkanine izrazito bidermajerski.

U evropskoj modi dolazi u posljednjem desetleću 18. stoljeća do radikalnih promjena. Nakon francuske revolucije s kraja stoljeća u kojoj revolucionarna buržoazija odnosi pobjedu nad plemstvom i svećenstvom, a nova jakobinska vlada odbacuje sve što podsjeća na bivše rojalističko doba i uzore traži u antičkoj demokraciji, normlano da se to odražava i na području odijevanja. Nestaje krinolina, dubokog dekoltea i široke suknje, uskog struka umjetno stvorenog uz pomoć krutih steznika, a upotreba visokih, napašenih perika smatra se simbolom reakcije.

Uzori se traže u laganoj, jednostavnoj odjeći »a la Grecque«. Postaju popularne haljinice iz prozračnih materijala poput muslina, visoko podignutog struka, oslobođene krutosti steznika. Prevladavaju svijetle boje s dominacijom bijele. Nestaje teski nakit. Dužina se skraćuje, tako da se vide sandale ili lagane cipeliće.

Sve navedene karakteristike mogu se prepoznati na izloženom primjerku, ali ako se odnosi samo na kroj haljine. Motiv koji se ovdje javlja, sitno rasuto cvijeće unutar pruga u pastelnim tonovima, omiljen je u bidermajeru, građanskom stilu prve polovice 19. stoljeća.

Visoka kvaliteta svilenog ripsa navodi na pomisao da je tkanina proizvedena u Francuskoj, zemlji poznatoj po proizvodnji kvalitetne lionske svile. Uzimajući u

obzir sve gore navedene podatke pretpostavlja se da je halina nastala u dvadesetim godinama prošlog stoljeća u vrijeme još trajućeg klasicizma, ali s blagim nagovještajem budućeg stilskog pravca, bidermajera.

Kaputić (sl. 2)

Inv. br. GMV 2839, dužina: 280 mm, iz bijelog ripsa s uzorkom sitnog cvijeća izvezenog bijelom svilom. Kaputić je podstavljen. Kratak je, jedva prekriva grudi, dubokog dekoltea, uskih dugačkih rukava, nabran oko rukava i izreza oko vrata.

Zajedno s prije prikazanom haljinom kupljen je prije desetak godina od obitelji Karner u Bjelovaru. Ostali podaci su nepoznati.

Uzimajući u obzir kroj, te finoću materijala kao i ljepotu veza za smjernice prilikom njegove determinacije zaključujemo da se radi o odjevnom predmetu iz vremena empire-a, dakle prvog ili najkasnije drugog desetljeća 19. stoljeća, uvezenom iz Francuske ili možda Austrije.

Kaputić (sl. 3)

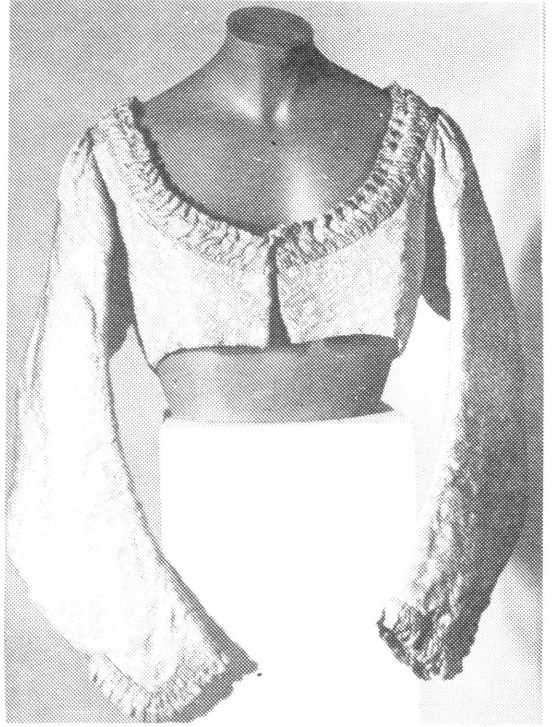
Inv. br. GMV 2890, dužina: 480 cm, iz zelenog svilenog atlasa, ukrašen pozamanterijskim vrpčama, naborima i volanima. Doseže do struka, sprijeda ima šiljat završetak u obliku kljuna, malen V izrez oko vrata i dugačke rukave, prema dnu proširene. Vjerojatno predstavlja dio kompleta sa suknjom, na žalost izgubljenom. Kupljen također od obitelji Karner iz Bjelovara.

Nakon Bečkog kongresa i okončanja napoleonskih ratova, u godinama kad se Evropa odmara od ratnih pustošenja, moda kreće novim putovima. Ponovno se pokušava dati značenje obliku ženskog tijela, struk se spušta na njegovo prirodno mjesto, još se jednom vraća steznik, a time i moda tanahnog struka, dekolte se spušta niz ramena (ali samo kod večernjih haljina), suknje postaju uz pomoć nekoliko podsuknja obučenih jedna preko druge ponovno pretjerano široke. U stvari to je povratak krinoline. Ona nije otkriće 19. stoljeća. Pojavila se u prošlosti, još u doba baroka, vrhunac doživljava u vrijeme rokoka, a zamire u godinama neposredno nakon francuske revolucije. Inovacija prošlog stoljeća je konstrukcija podsuknje uz pomoć konjske strune »crin«, (odatle i naziv krinolina), a kasnije i upotrebom čeličnih obruča međusobno povezanih tkaninom. Ova otkrića omogućila su neograničeno širenje suknje. Dolazi do promjene i u materijalu. Umjesto laganih muslina ponovno na cijenu dolaze svila, samt i brokat. Postepeno nestaju tkanine s uzorcima u korist jednobojnih materijala. Unatoč predimenzioniranosti donjeg dijela, haljine su prilično jednostavne, bez mnogo ukrasa. Omiljeni su čipkani obrubi oko vratnog izreza i rukava, te broš ispod vrata.

Kaputić pod inv. br. 2890 pripada prvoj polovici ovog razdoblja, u četrdesete godine prošlog stoljeća,

Sl. 1

Sl. 2

Sl. 3

Sl. 4

izrađen vjerojatno u Austriji, a možda i u Hrvatskoj, iz svile uvezene iz jednog od većih centara Monarhije.

Haljina (sl. 4)

Inv. br. GMV 2889, dužina kaputića: 440 mm, dužina suknje: 1060 mm. Zelena svila, ukrasi od nabrane trake. Sastoji se od suknje i kaputića. Spada u red skromnijih krinolina, iako je podsuknja sastavljena od čeličnih obruča. Ovdje je nestao šiljati završetak s prednje strane kaputića, već je donja linija blago zaobljena i ukrašena nabranom svilenom trakom; u struku je pripijena uz tijelo. Suknja je nabrana u struku, široka, u donjem dijelu se ponavlja ukras od nabrane trake.

Unatoč tome što nije pretjerano široka, haljina spada u razdoblje kulminacije krinoline, u vrijeme kad je ovladala svim društvenim slojevima: od dvorova do prigradskih naselja. Nastala je vjerojatno u Hrvatskoj, pedesetih godina prošlog stoljeća.

Pojavivši se tridesetih godina prošlog vijeka, krinolina je suvereno vladala preko trideset godina. Tek početkom sedamdesetih godina počinje se postepeno mijenjati. S pojavom ispupčenja na stražnjem dijelu tijela uz pomoć podmetnutih jastučića koji su stvarali tzv. male krinoline. S vremenom te nakupine postaju sve naglašenije, upotpunjene raznim vrpčama i volanima. Struk je i nadalje bio stegnut steznikom, a ispupčenjem stražnjeg dijela suknje ženska figura postaje potpuno iskrivljena. Ta je moda nazvana »tournure« a svoj vrhunac doživljava osamdesetih godina pod nazivom »cul de Paris«.

Tek pri kraju stoljeća javlja se težnja za jednostavnijom odjećom, prilagodljivijom i nesputanom. No, još je daleko vrijeme do oslobođena tijela od neprirodnog korzeta, za to mora proći još više od dva deset godina.

Ogrtač (sl. 5) i na naslovnoj strani

Inv. br. GMV 4191, dužina: 850 mm, iz crnog vunenog ripsa, opšiven crnom strojnom čipkom, ukrašen apliciranim vezom iz crnih staklenih perlica. Na stražnjem dijelu nabrano proširenje ukrašeno svilenom vrpcom. Sprijeda je ogrtač dulji i krojen ravno, dok je straga kraći i zaobljen. Sam kroj omogućava nošenje haljina istaknutog stražnjeg dijela, dok je sprijeda jednostavnog, ravnog oblika. Po ljepoti veza i čipkanom ukrasu spada u vrijedne odjevne predmete muzejskog fundusa. Vremenski pripada osamdesetim godinama 19. stoljeća, izrađen u nekoj od austrijskih radionica odjeće.

Sl. 5

Na ovih nekoliko primjeraka završila bih prikaz odjeće, iako je muzejska zbirka povijesnih kostima mnogo opširnija: obuhvaća odjevne predmete iz vremena secesije, te nekoliko komada koji obilježavaju modu između dva rata. Opći dojam upotpunjuju i manje reprezentativni komadi kao što su rublje, marame, razni modni dodaci i drugo. O tome drugom prilikom.

Literatura

- L. Kybalova: Das grosse Bilderlexikon der Mode, Prag, 1966.
- M. v. Boehn: Di Mode, München, 1976.
- M. Davenport: The Book of Costume, New York, 1979.
- J. Ivoš i M. Tonković: Iz albuma i ormara, katalog izložbe, Zagreb, 1981.